

46. Azerbaycan çocuk hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi¹Ayşegül MAZI²Ali MAZI³

APA: Mazı, A. & Mazı, A. (2023). Azerbaycan çocuk hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (37), 761-776. DOI: 10.29000/rumelide.1405791.

Öz

Hikâyeler, çocuk edebiyatının vazgeçilmez sözlü ve yazılı eserlerini oluşturmaktadır. Hayatın içinden alıntılar içeren hikâyelerin, çocuğun anlam dünyasını değiştirebilmesi için içeriğinde çeşitli değerlere yer vermelidir. Bu araştırmanın amacı, yazar Bilal Enser'in "Azerbaycan Çocuk Hikâyeleri" adlı kitabında yer alan 14 hikâye metninde bulunan değerlerin belirlenmesidir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmada incelenen hikâyeler Azerbaycan Türkçesi ile yazılmıştır. Hikâyelerdeki değerler ise İstanbul Türkçesi'nde belirlenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, "Azerbaycan Çocuk Hikâyeleri" adlı eserdeki hikâyelerde 351 değer ifadesine ulaşılmıştır. Eserde 17 değere yer verildiği tespit edilmiştir. Bu değerler yardımseverlik, sevgi, din, dürüstlük, cesaret, sorumluluk, saygı vefa, alışkanlık, adalet, vatanseverlik ve sabır değeridir. Hikâyelerde en sık kullanılan değerin sevgi değeri olduğu ortaya ıkmiş bu değeri sırasıyla paylaşma, sorumluluk değeri izlemiştir. En az kullanılan değerin ise vatanseverlik ve cömertlik değeri olduğu anlaşılmıştır. Ayrıca araştırmanın diğer bir bulgusu ise sevgi ve saygı değerlerinin alt değerlerinin olmasıdır. Araştırmanın sonucuna göre Bilal Enser'in kaleme aldığı "Azerbaycan Çocuk Hikâyeleri" kitabında hikâyelere ait değerlerin eşit veya birbirine yakın oranda dağılmadığı görülmektedir. Ayrıca Azerbaycan Türk kültüründe yeni nesillere aşılanması istenen en önemli değerin sevgi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bununla birlikte diğer Türk cumhuriyetlerinde de çocuk hikâyelerinde değerler eğitimi ile ilgili araştırmaların yapılması ve Azerbaycan'dan farklı yazarların hikâyelerinin değerler eğitimi kapsamında incelenmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: çocuk hikâyesi, değerler eğitimi, hikâye

- ¹ Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
ıkar atışması: ıkar atışması beyan edilmemiştir.
Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve alışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.
Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %7
Etik Őikayeti: editor@rumelide.com
Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 29.10.2023-**Kabul Tarihi:** 20.12.2023-**Yayın Tarihi:** 21.12.2023; **DOI:** 10.29000/rumelide.1405791
Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / ift Taraflı Körleme
- ² Doktora, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Temel Eğitim ABD / PhD, Hacettepe University, Institute of Educational Sciences, Department of Basic Education (Ankara, Türkiye), aysegulm55@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0003-4654-3118, **ROR ID:** https://ror.org/04kwvgz42, **ISNI:** 0000 0001 2342 7339, **Crossreff Funder ID:** 501100005378
- ³ Dr., Milli Eğitim Bakanlığı / Dr., Ministry of National Education (Ankara, Türkiye), maziali.46@gmail.com, **ORCID ID:** 0000-0001-9188-8583, **ROR ID:** https://ror.org/00jga9g46, **ISNI:** 0000 0001 2179 4856, **Crossreff Funder ID:** 501100013898

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Investigation of Azerbaijan child's stories in terms of values education⁴

Abstract

Stories are indispensable oral and written works of children's literature. The aim of this research is to determine the values in 14 story texts in the book "Azerbaijan Children's Stories" by the writer Bilal Enser. Phenomenological design, one of the qualitative research methods, was used in the research. The stories analysed in the research were written in Azerbaijani Turkish. The values in the stories were determined in Istanbul Turkish. According to the findings obtained from the research, 351 value expressions were found in the stories in the work titled "Azerbaijan Children's Stories". It was determined that 17 values were included in the work. These values are benevolence, love, religion, honesty, courage, responsibility, respect, loyalty, diligence, justice, patriotism and patience. It was revealed that the most frequently used value in the stories was the value of love and this value was followed by the values of sharing and responsibility. The least frequently used values were patriotism and generosity. According to the results of the research, it is seen that the values of the stories are not distributed equally or close to each other. In addition, it was concluded that the most important value desired to be instilled in new generations in Azerbaijani Turkish culture is love. In addition, it is recommended to conduct research on values education in children's stories in other Turkic republics and to examine the stories of different authors from Azerbaijan within the scope of values education.

Keywords: child's story, values education, story

Giriş

Dil eğitiminde yapılan araştırmaların oldukça eskiye dayandığı gerçeğinden hareketle bu araştırmaların odaklandığı alanlardan biri olan iletişimde dilin, insanın toplumdaki hayatını düzenlediği düşünülmektedir (Temizyürek, 2003). İletişimin yazılı boyutunu oluşturan edebiyatın etki alanlarında ise bireylerin hayat deneyimlerinin dilin estetik unsurları kullanılarak icra edilen sanat olarak belirtilmektedir. Ayrıca edebiyat, "estetik amaçlı oldukları kabul edilen yazılı eserler bütünü" şeklinde de tanımlanmaktadır. Edebiyatın bir diğer işlevi ise toplumlara ait kültürü nesilden nesile aktarmayı içermesidir (Ulusoy & Altun, 2018). Edebiyat alanında üretilen eserlerin çeşitli amaçları bulunmaktadır. Bunlar bireylerin hoşuna giden, onlara zevk veren, onları eğlendiren aynı zamanda eğlendirirken eğiterek ve öğreterek fayda sağlamaktadır (Şirin, 2016). Eğitim, öğretim, eğlendirme ve hoşla gitme amaçlarını karşılayan edebiyat türlerinden olan çocuk edebiyatı, çocuklara dilin nasıl kazandırılması ve kullanılması gerektiğini öğretmesi açısından dil öğretiminde önemli bir yer teşkil etmektedir (Temizyürek, 2003).

Çocuk edebiyatı, edebi eserlerin bütün niteliklerini taşımasının yanında didaktik unsurları ağır basan bir sanat dalı şeklinde tanımlanmıştır (Şimşek, 2014). Ayrıca çocukluğun ilk döneminden ergenliğin sonuna kadar olan süreçte çocukların dil ve sosyokültürel gelişimlerinin yanı sıra anlam dünyalarının

⁴ It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 7

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 29.10.2023-**Acceptance Date:** 20.12.2023-**Publication Date:** 21.12.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1405791

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

zenginleşmesi amacıyla edebi değeri olan ve sanatla yoğrulan eserlerin genel olarak adlandırılması olarak tanımlanmaktadır. Çocuk edebiyatına ait eserleri, erken çocuklukta itibaren çocukları, ortaya konan görsel ve dilsel içeriklerle dilin inceliklerini keşfetmeye yöneltmesinin yanı sıra onlarda okumanın yaşam boyu alışkanlık haline getirilmesi gereken bir beceri olması ve toplumlara ait kültür aktarımı gibi önemli işlevleri de bulunmaktadır (Maltepe, 2009).

Dünya tarihinde ocuk edebiyatının yeri irdelendiğinde tarihin ilk zamanlarındaki düşünürler, çocuklar için edebiyatın gereksiz olduğu düşünmüştür. Çocuğun, edebiyattan uzak tutulması anlayışında Sokrates kız çocuklarının eğitim almasına, Platon ocukların edebi eserleri okumasına, Aristoteles zel gereksinimli bireylerin eğitim almasına karşı çıkmıştır. Oysaki doğu medeniyetlerinde yetişmiş Konfcys ve İbn-i Sina küçük yaşlardan itibaren kültüre ait eserlerin öğretilmesini savunmuşlardır. Ancak yine de bu medeniyetlerde de ocuk edebiyatını oluşturacak eserlere rastlanmamaktadır. Çocuğun yaşamda önem teşkil etmesi ve çocukluk düşüncesi Orta ağ'da Hristiyanlık inancında meleklerin, İsa Mesih'in veya Meryem Ana resimlerinin ocuk bedenindeki saflığın tasvir edilmesiyle geliştiği söylenebilir. Kültürel alanda "ocuğun varlığı", XVI. yüzyıldan itibaren göze çarpılmaktadır (Postman, 1995). Yakın ağda bile ocuk, edebiyat alanında faaliyet göstermesi beklenmeyen bir varlık ve bir nesne durumundaydı. Oysa günümüzde ocuk bir varlık olmaktan çıkmıştır. Bu sebeple ocuk edebiyatı, hoşça vakit geçirilen, eğlendiren, ruhu canlandıran ve yaşama bağlılığı arttıran, keşfederek hayatı öğreten, yol gösteren, yaratıcılığı ve dili etkili kullanmayı sağlayan bir yapıya sahip olmuştur (Maltepe, 2009). Türk kültüründe ocuk edebiyatının çeşitli dillerden tercümeler sayesinde 18. yüzyılın ortalarından itibaren ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak 19. yüzyılın sonuna kadar ocuk edebiyatına yönelik hiç bir kitabın yazılmadığı ifade edilebilir. Çocuğa ilişkin yazılar edebiyatta 19. Yüzyıldan itibaren görülmeye başlamasına rağmen "ocuk edebiyatı" teriminin alan yazında ne zaman kullanılmaya başlandığı belirlenememiştir (şirin, 2016).

Günümüzde ise ocuk edebiyatının öğretici yapısının ortaya çıkması için okuryazar safhasına geçen çocukların, kendi seviyelerine uygun olan ocuk edebiyatı ürünlerinden yararlanmaları beklenmektedir. Bu durum edebi, sanatsal ve estetik değer taşıyan farklı seviyelerde ocuk edebiyatı eserlerinin ortaya konması gerekliliğini ortaya çıkarılmıştır. Bu durumun yanı sıra kültür aktarımında eğitim ve ğretim amacı taşıyan ve çocuklarda okuma alışkanlığı kazandırarak toplumun sorunlarına duyarlı ocuk yetiştirilmesini amaç edinen bu eserler, çocuğun sahip olması gereken dört dil becerisinin yanında düşünme becerilerinin ve etkili eleştiri yapabilme becerisini edinmede oldukça etkilidir. Seviyesine uygun ocuk edebiyatı eserleriyle desteklenerek edinilen bu beceriler; çocukların bilişsel, sosyokültürel ve kişilik gelişimlerinde önemli bir işleve sahiptir (Maltepe, 2009).

ocuk edebiyatı eserleri, sözlü ve yazılı ürünler olmak üzere ikiye ayrılır. Çocuğun okuryazar olmadan önce sözel olarak dinlediği hikâyelerle okuryazar olduktan sonra okuduğu hikâyeler, ocuk edebiyatının vazgeçilmez ürünleridir. Hikâye, gerçekleşmiş ya da gerçekleşmesi muhtemel yazılı anlatım türü olarak tanımlanmaktadır. ocuk edebiyatında hikâye, sahip olduğu içtenlikle dilin doğallığı ile anlatılan içerikle çocukla bağ kurabilmeyi sağlar. Böylece ocuğun anlam dünyasının gelişimine yardımcı olarak, bilişsel, duyuşsal, sosyokültürel becerileri ile yaratıcı düşünmenin yanı sıra hayal güçlerini de geliştirmektedir. Hikâyeler, hayattan alıntılar içerdiği için çocukların yaşam deneyimi edinmesinde özellikle olaylar arasında bağ kurma, sorunlara farklı çözüm yolları geliştirme, kelime hafızasını güçlendirme, yeniliklere açık olma ve kendini doğru ifade edebilme gibi kazanımların edinilmesinde oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Batur & Yücel, 2012). Ayrıca ocuklar, hikâyeleri dinlerken ve okurken anlama, hatırlama, olayları sıraya koyma, kendi cümleleriyle anlatma, anlamadığı yerler hakkında soru sorabilme gibi birçok alanda da bilgiyi yapılandırarak gelişim gösterirler (Ulusoy & Altun, 2018). Hayatın içinden alıntılar içeren hikâyelerin, çocuğun anlam dünyasını değiştirebilmesi için

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

içerisinde çeşitli değerlere yer vermelidir. Rokeach'a (1973) göre değerler eğitimi, bireyi olumlu davranışa yönlendiren nesnelere, fikirler, davranış vb. şeyler hakkında duyuşsal olarak rehberlik edilerek olumlu düşüncelerin seçiminin öğretilmesi olarak tanımlanmaktadır (Yıldırım & Demirel, 2019).

Değerlerin çocuklara nasıl kazandırılacağına ilişkin farklı yaklaşımların olduğu alan yazında görülmektedir. Değerler eğitiminde bahsedilen bu farklı yaklaşımların bütün kültürlerle uyum sağlayıp sağlamaması da sorun teşkil etmektedir (Yıldırım & Demirel, 2019). Türk toplumunun kültürel yapısına göre değerler eğitiminin nasıl kazandırıldığı araştırmaya değer bir konudur. Hikâyeler, Türk çocuk edebiyatının vazgeçilmez sözlü ve yazılı eserlerini oluşturmuşlardır. Türk kültürü özelinde Azerbaycan'da yaşayan aileler, çocuklarına kendi kültürünün sahip olduğu değerlerini öğretmek, bilişsel ve dil gelişimlerini desteklemek amacıyla çocuklarına masallar anlatmışlardır. Her Azerbaycanlı Türk çocuğunun hikâyelerle büyüdüğü söylenebilir (Bozyel, 2022). Her toplumun hedefi kendi kültürüne devam ettiren ve kendini gerçekleştiren iyi vatandaş yetiştirmektir. Bu sebeple toplumların, vatandaşlarının hangi özelliklere nasıl sahip olması gerektiğini doğru bir şekilde belirlemesi gerekmektedir. Bundan dolayı Türk kültürünün kuşaklararası iletilmesinde ilk incelenmesi gereken değerler eğitiminin Türk kültürü içerisindeki gelişimidir (Yıldırım & Demirel, 2019). Türk kültüründe değerler eğitimi ile ilgili birçok çalışmanın varlığı (Er, Ünal & Gürel, 2016; Ertürk, 2017; Gürsoy Tavuş, 2015; Pala, 2021; Sallabaş, 2012; Tekşan, 2012; Yıldırım & Demirel, 2019; Zengin, 2017) göze çarpmaktadır. Kültürel değerleri içeren hikâyeler üzerine yapılmış araştırmaların sayısının artması ile toplumumuzun ihtiyaç duyduğu iyi insan yetiştirme sağlanabilecektir. Buradan hareketle, bu araştırmada Türk kültüründe ahlak ve değer kavramları üzerine yazılmış eserlerden yola çıkarak, yazar Bilal Enser'in "Azerbaycan Çocuk Hikâyeleri" adlı kitabında yer alan 14 hikâyeye metninde bulunan değerlerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Çalışmanın bu bölümünde araştırma deseni, evren ve örneklem, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmektedir.

Araştırmanın deseni

Azerbaycan hikâyelerinde bulunan değerlerin incelendiği bu araştırmada değerler, fenomenlerin (olguların) içerisinde yer aldığı için bu çalışma nitel araştırma yöntemlerinden fenomenolojidir. Çalışmada incelenen hikâyeler Azerbaycan Türkçesi ile yazıldığı için değerler İstanbul Türkçesiyle belirlenmiştir.

Evren ve örneklem

Bu çalışmanın evrenini Azerbaycan hikâyeleri oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemi ise Azerbaycan hikâyeleri içerisinde Bilal Enser (2023) tarafından yazılan "Azerbaycan Çocuk Hikâyeleri" adlı kitapta bulunan 14 hikâyeden oluştuğu söylenebilir. Bilal Enser'in, 2023 yılının Ocak ayında Ankara'da Sonçağ Kültür Yayınları tarafından basılan "Azerbaycan Çocuk Hikâyeleri" isimli kitabındaki hikâyeler ise: "Bildircının Fedakarlığı", "Avcı Seymur'un Talihsizliği", "Temkin'in Kargası", "Anne Beni Affet", "Küçük Çoban ve Tilki Yavrusu", "Güneş Kimindir?", "Yasaklı Akgöl'de", "Küçük Serçenin Dersi", "Yuva Asalağı", "Bozdağ'ın Kekliği", "Anne Ceylanın Ahı", "Ateşböceğinin Masalı", "Çoban aldatan", "Kerem Ali".

Verilerin toplanması ve analizi

Verilerin toplanmasında doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, çalışılan konuyla ilgili gerekli bilgilerin bulunduğu yazılı materyallerin analizidir (Yıldırım & Şimşek, 2013). Araştırmada öncelikle kodlama ile değerler belirlenmiştir. Farklı özellikleri olan değerlerin birbiriyle ilişki

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

durumlarına göre kodlama yapılmıştır (Baltacı, 2019). Kategoriler ve kodlar içerik analizi yöntemi ile belirlenmiştir. İçerik analizi sonucunda elde edilen verilerin analizinin güvenirliği için Miles ve Huberman'ın (1994), (Güvenirlik: Görüş Birliği/Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) formülü kullanılmıştır. Belirlenen temalar için güvenirlik değerinin .90 olarak tespit edilmiştir. En son oluşturulan kategori ve kodlar oluşan tablo şeklinde sunulmuş ve kod bulutu şeklinde görselleştirilmiştir. Verilerin analizinde MAXQDA 2022 analiz programı kullanılmıştır.

Geçerlik ve güvenirlik

Bir nitel araştırmanın geçerliği ve güvenirliği inandırıcılık, aktarılabilirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik kavramları kullanılmaktadır (Yıldırım & şimşek 2013). Bu araştırmada inandırıcılık için uzman görüşüne başvurulmuştur. Aktarılabilirlik için ayrıntılı betimlemeler kullanılmıştır. Tutarlık incelemesi için araştırmacı tarafından oluşturulan kategori ve kodların nitel veri analizi aşamasında 18 yıllık mesleki kdeme sahip Hacettepe Üniversitesi Sınıf Eğitimi Doktora Bölümü öğrencisiyle birlikte elde edilen nitel verilerin tutarlılığı karşılaştırılmıştır. Bu şekilde araştırma sürecinde ortaya çıkabilecek olası hatalar nlenmiştir. Son olarak ise teyit edilebilirlik de çalışmada elde edilen ham veriler kullanılarak bulgular ve sonuçlar bölümünde kontrol sağlanmıştır.

Bulgular ve yorum

Çalışmanın bu bölümünde araştırma problemi olan ‘‘Azerbaycan hikyelerindeki değerler ve alt değerler nelerdir ve ne oranda yer almıştır?’’ kapsamında yapılan içerik analizi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Değerlerin hikyelerdeki dağılımı

Değerler (Kategoriler)	Alt Değerler (Kod)	Frekans (f)	Yüzde (%)
Yardıms severlik		17	4.84
	Torun sevgisi	31	8.83
	Dede sevgisi	8	2.27
	ocuk sevgisi	9	2.56
Sevgi	Akraba sevgisi	22	6.26
	Doğa sevgisi	26	7.40
	Hayvanın sahibine sevgisi	6	1.70
	Sevgi toplam	102	29.05
Sorumluluk		43	12.25
Fedakârlık		9	2.56
Cesaret		32	9.11
	Büyüğe sayęı	17	4.84
Sayęı	Arkadaşa sayęı	4	1.14
	Sayęı toplam	21	5.98
Dürüstlük		8	2.27
Çalışkanlık		20	5.69
Paylaşma		46	13.10
Merhamet		22	6.26
Misafirperverlik		6	1.70
Sabır		8	2.27

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Adalet	7	1.99
Vatanseverlik	2	0.56
Vefa	8	2.27
Din	10	2.84
Cömertlik	6	1.70
Değerler genel toplam	351	100

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 1 incelendiğinde sevgi değerinin (%29.05) en fazla kullanılan değer olarak ön plana çıkmaktadır. Bu durumun, sevgi değerinin, çocukların psikososyal gelişimleri açısından çok önemli olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir. Sevgi değerinin ardından, paylaşma (%13.10), sorumluluk (%12.25), cesaret (%9.11), merhamet (%6.26), saygı (%5.98) ve çalışkanlık (%5.69) değeri takip etmektedir. Hikâyelerin genel olarak bu değerlere odaklandığı düşünülmektedir. En az kullanılan değerler ise Vatanseverlik (%0.56), Cömertlik (%1.70), Misafirperverlik (%1.70) şeklinde sıralanmaktadır. Değerlerin yüzde oranlarına bakıldığında en yüksek kullanılan değerle en düşük kullanılan değer arasında (% 28) gibi büyük bir fark olduğu görülmektedir.

Tablo 1'de ayrıca iki değer için alt değerler bulunmaktadır. Bu değerler sevgi ve saygıdır. Sevgi değeri incelendiğinde 6 alt değerinin olduğu tespit edilmiştir. Bunlar torun sevgisi, dede sevgisi, çocuk sevgisi, akraba sevgisi, doğa sevgisi ve hayvanın sahibine sevgisi olduğu görülmektedir. Hikâyelerde torun sevgisi alt değerinin yoğun olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu durumun yaşlı bireylerdeki kültürel tecrübe ve bilgi birikiminin çocuklara aktarılmasında istekli olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ayrıca Saygı değeri incelendiğinde ise 2 alt değeri bulunmaktadır. Bu değerler büyüğe saygı ve arkadaşına saygı şeklindedir. Bu iki alt değer içerisinde büyüğe saygı 17 kez kullanılmıştır. Bu durumun büyüğe saygı değerinin yeni nesillere aşılmasında bütün Türk devletleri açısından en önemli değerlerden biri olduğundan kaynaklandığı düşünülmektedir.

Değerlerin hikâyelerde kullanım durumunu belirlemek için içerik analizi yapılmıştır. Ayrıca hikâyelerden doğrudan alıntılar yapılarak bu durum desteklenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen kod bulutu Şekil 1'de verilmiştir.



Şekil 1. Değerler kod bulutu

Yardımseverlik

Yardımseverlik tanım olarak hayırseverlik olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Kişinin çıkar gözetmeden genelde içsel mutluluğunu arttırmak için ileriye yönelik yaptığı maddi ve manevi

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

eylemlerdir (Özçelik, 2021). Bu kitapta kullanılan yardımseverlik değerine ilişkin alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Anne Beni Bağışla” adlı hikâyede Yazgöl kaza yapmış ve etrafındakilerin yardımıyla hastaneye kaldırılmıştır. “...*Hemen etrafındaki adamların yardımı ile Yazgöl araya bindirildi ve hastaneye götürüldü...*” (Enser, 2023, s.25).

Sevgi

Sevginin pek çok tanımı bulunmaktadır. Kişilerin bir varlığa karşı ilgi ve alaka duymalarına sevgi denilmektedir (TDK, 2023). Herhangi bir karşılık beklemeden alaka, muhabbet ve bağlılık duymaya yönelten duygudur (Ayverdi, 2005). Bu kitapta sevgi değeri torun sevgisi, dede sevgisi, ocuk sevgisi, akraba sevgisi, doğa sevgisi, hayvanın sahibine sevgisi olarak geçmektedir. Aşağıda alt başlıkta her bir sevgi alt değeriyle ilgili örnekler verilmiştir.

Torun sevgisi

Azerbaycan ocuk hikâyeleri kitabında torun sevgisi yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu durum aşağıda alıntı örnekleri verilmiştir.

“Ateşböceğinin Masalı” adlı hikâyede Zafer dede torunlarının kendisine geldiğini görüp sarıldı ve saçlarını okşadı. “...*Bizi tek tek sarıldı ve başımızı okşadı...*” (Enser, 2023, s.75). Yine aynı hikâyeden bir alıntı örneği “...*Siz, sevgili çocuklarım, benim ömrüm dünyamsınız...*” (Enser, 2023, s.75). Başka bir hikâye de “Anne Beni Bağışla” ise Hacer nenenin uzun yıllar sonra torunlarına sevgisini şu şekilde göstermiştir. “...*Hacer nene de sevincini saklayamadı...*” (Enser, 2023, s.22). Yine aynı hikâyeden başka bir alıntı “...*Zafer bey ilk torunu olduğunda müjdeyi veren kişiye bahşiş verdi...*” (Enser, 2023, s.22).

Dede sevgisi

Bu kitapta dede sevgisinin çok yerde geçtiği göze çarpmaktadır. Bu durumu gösteren alıntı örneği aşağıda verilmiştir.

“Yasaklı Akgöl’de” isimli hikâyede şerif dedesine hoş geldin derken sevgisini bu alıntıda şu şekilde göstermektedir. “...*şerif dedesine yaklaştı, kucağına atladı ve yüzünden öptü...*” (Enser, 2023, s.41).

ocuk sevgisi

Bu kitapta ocuk sevgisi çok yerde geçtiği göze çarpmaktadır. Bu durumu gösteren alıntı örneği aşağıda verilmiştir.

“Anne Beni Bağışla” adlı hikâyede Yazgöl kızını severken şu deyimini kullanmıştır. “...*İnsanın kendi çocuğunu sevmek baldan tatlıdır...*” (Enser, 2023, s.22).

Akraba sevgisi

Bu kitapta akraba sevgisinin de çok yerde geçtiği göze çarpmaktadır. Bu durumu gösteren alıntı örneği aşağıda verilmiştir.

“Yasaklı Akgöl’de” adlı hikâyede kuzenler göle şu şekilde gitmektedir. “...*ocuklar el ele tutuşup avludan ıktılar...*” (Enser, 2023, s.42). Ayrıca “Bozdağ’ın Kekliği” adlı hikâyede Beşir ve amcası Ahmet arasındaki konuşma şu şekilde verilmiştir. “...*Bütün gördüklerimi arkadaşlarıma anlatacağım deyip Beşir, amcası Ahmet’e sarıldı...*” (Enser, 2023, s.63).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Doğa sevgisi

Bu kitapta doğa sevgisinin çok yerde geçtiği göze çarpmaktadır. Bu durumu gösteren alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Yasaklı Akgöl’de” adlı hikâyede çocuklar arasında geçen muhabbet şu şekildedir. “...Öğretmenimiz ara sıra bizi böyle yerlere getirir. O bize kuşları anlatır... (Enser, 2023, s.44). Başka bir hikâyede “Bozdağ’ın Kekliği” ise Beşir’in manzara karşısında duyduğu hayranlığı şu şekildedir. “...Gözlerimin önünde yemyeşil bir tablo oluştu. Nehrin akışına o kadar baktım ki nehrin akışı ile birlikte gözlerimden yaş aktı...” (Enser, 2023, s.59).

Hayvanın sahibine sevgisi

Bu kitapta hayvan sahibi çocukların bakımını yaptığı hayvanların sahibine duyduğu sevgi değeri geçmektedir. Bu durumu gösteren alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Temkin’in Kargası” adlı hikâyede Temkin ve kargası arasında geçen durum şu şekilde geçmektedir. “...Karnı doyan karga Temkin’in omzuna konup güzel güzel ötüyordu...” (Enser, 2023, s.16). Farklı bir hikâyede “Çoban aldatan” ise küçük çoban Saleh’in sürüsünü bulduktan sonra köpeği ile başına gelen olay şu şekilde verilmiştir. “...Arkadan nefes nefese gelen Boğar, onun üstüne atladı. Yüzünü gözünü yaladı...” (Enser, 2023, s.81).

Sorumluluk

Kişinin kendi yetki alanına giren eylemlerinin sonuçlarının ağırlığına katlanması şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2023). Türk kültüründe önemli bir değer olarak görülen sorumluluk değeri bu kitapta da oldukça kullanılmıştır. Kullanılan sorumluluk değerine ilişkin alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Avcı Seymur’un Talihsizliği” adlı hikâyede ava gidecek olan Seymur’un dedesi ile arasındaki konuşma şu şekilde verilmiştir. “...Dedesi, Seymur’a sarp kayalık yere gideceklerini söyledi. Ayrıca ayakkabılarını sağlam bağlamasını tembihledi...” (Enser, 2023, s.12). Yine aynı hikâyeden “...Dedesi onun yanına gelip ayağının kırılıp kırılmadığını kontrol etti...” (Enser, 2023, s.13). Farklı bir hikâyede “Ateşböceği Masalı” ise Zafer dedesi çocukların gezintiye çıktığında durumunu şu şekilde geçmektedir. “...Biz biliriz ki gezintiye çıktığımızda dedemiz bizi her zaman izler...” (Enser, 2023, s.75). Ayrıca sorumluluk değeri “Ana Ceylanın Ahı” adlı hikâyede şu şekilde verilmiştir. “...Yetmiş yaşına girmiş Zafer dede bütün torunlarını toplayıp yeni yapılmış parka götürdü... Bakın bu yakın alandan uzağa gitmeden oynayın...” (Enser, 2023, s.81).

Fedakârlık

TDK (2023)’e göre fedakârlık özverili olmak şeklinde tanımlanmaktadır. Bu değer toplumdaki bireyler tarafından çok tercih edilen bir değer olarak görülmemektedir (Özçelik, 2011). Kitaptaki hikâyeler incelendiğinde fedakârlık sadece insanların bir davranışı olarak ait değil de hayvanların da bu davranışı gösterdiği görülmektedir. Azerbaycan çocuk hikâyelerinde geniş yer tutan fedakârlık değeri aşağıdaki alıntılarla örneklendirilmiştir.

“Bildircının Fedakârlığı” adlı hikâye genel olarak fedakârlık değeri üzerine kurulmuştur. Bu hikâyede anne ve baba bildircının yuvasını korumak isterken yaptığı çaba şu şekilde verilmiştir. “...O da bana vurup beni oradan uzaklaştırmak istiyordu...” (Enser, 2023, s.81). Diğer bir hikâyede “Anne Beni Bağışla” ise Yazgül kızını korumak için arabanın önüne atlaması şu şekilde verilmiştir. “...Bahar diye bağırarak fren yapan arabamın, ölümün kucağına atladı...” (Enser, 2023, s.25).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Cesaret

Kişinin tehlikeli duruma girme dirayetini veren duygu ve hareketlerinde istediği gibi aksiyona girme iradesidir (Ayverdi, 2005). Türk toplumlarında korkaklık reddedilmekte ve cesaret yeni nesillere aktarılması gereken bir değer olarak görülmektedir (zelik, 2011). Azerbaycan çocuk hikâyelerinde de cesaret değerine ilişkin alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Bildircının Fedakârlığı” adlı hikâyede bildircının yuvasını korumak isterken yaptığı yiğitlik şu şekilde verilmiştir. “...Birden bir kuş karşımdaki otların arasından kalkıp bana saldırdı. Bildircın, havaya kalktı ve yıldırım gibi kendini tırpanın bıçağına vurdu ve öldü...” (Enser, 2023, s.9). Ayrıca “Temkin’in Kargası” adlı hikâyede vahşi bir kuşu omzunda tutan Temkin’in durumu şu şekilde geçmektedir. “...Karnı doyan karga Temkinin omzuna konup güzel güzel ötüyordu...” (Enser, 2023, s.16).

Saygı

Bireye, fikre, file ve sonucunda başarı durumuna değer verme duygusu olarak tanımlanmaktadır (Akarsu, 1998). Bir diğer tanımı ise diğer bireylerin sahip olduğu tüm haklara ve hukuka uyma davranışı göstermektedir (zelik, 2021). Türk toplumlarında saygı, kendilerinden yaşca büyük veya yeterli deneyime sahip bireylere gösterilmektedir. Bu durum Türk kültüründe örf veya adet olarak görülmekte ve yeni nesillere aktarılması önem arz etmektedir. Azerbaycan çocuk hikâyeleri kitabında da saygı değerine oldukça çok yer verilmiştir. Saygı değeri iki alt değer şeklinde görülmektedir. Bunlar büyüğe saygı ve arkadaşa saygı şeklinindedir.

Büyüğe saygı

Azerbaycan çocuk hikâyelerinde büyüğe saygı değeri birçok kez geçmektedir. Bu durumu gösteren alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Bozdağ’ın Kekliği” adlı hikâyede Beşir’in amcasına karşı duyduğu saygı şu şekilde verilmiştir. “...Amcacım, çok teşekkür ederim. Ben bu gün boyunca çok şey öğrendim. Bak’ye dönünce bu öğrendiklerimin hepsini arkadaşlarıma anlatacağım dedi...” (Enser, 2023, s.63). Ayrıca “Ana Ceylanın Ahı” adlı hikâyede ise Halik ve babası Zafer’in arasında geçen durum şu şekilde verilmiştir. “...Halik, iki oğlunun, dedesi Zafer’in karşısında diz kp, ellerini ptklerini ve hızlı hızlı ona sarıldıklarını ve ellerini kollarını sallayarak ayrıldıklarını gördü...” (Enser, 2023, s.66). Yine aynı hikâyede Zafer ve torunu arasında geçen hikâyede ikizlerin davranışı şu şekilde verilmiştir. “...O günden bugüne kadar ikizler beni çok sever. Nerede grseler elimden perler ve aileden biri gibi davranırlar...” (Enser, 2023, s.70). Farklı bir hikâye olan “Güneş Kimindir?” de ise Turan ve dedesi arasında konuşma şu şekilde geçmektedir. “...Evet dede! Bizi aydınlattığın için çok teşekkür ederim dedi Turan...” (Enser, 2023, s.37).

Arkadaşa saygı

Azerbaycan çocuk hikâyelerinde arkadaşa saygı değeri birçok yerde görülmektedir. Bu durumu gösteren alıntılara aşağıda örnekler verilmiştir.

“Yasaklı Akgl’de” adlı hikâyede ev sakinlerinin yapmış olduğu davranış şu şekildedir. “...Evdekilerin hepsi bahçeye ıktı. Hoş geldiniz deyip misafirleri karşıladı...” (Enser, 2023, s.41). Yine aynı hikâyede çocuklar arkadaşının kuş cinsini bilmeyişini şu şekilde karşılamışlardır. “...Ne şerif, ne Kamran ne de Musa, Eşrefin sözlerine hiç şaşırmadılar. Tahmin ediyorlar ki o daha önce Angut kuşunu görmemiştir...” (Enser, 2023, s.42).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Dürüstlük

TDK (2023)'e göre dürüstlük, sözünü tutan, kurallara uyan ve fiili hareketlerinde doğruluktan şaşmayan kişi demektir. Dürüstlük, genel olarak hal ve hareketlerinde doğru ve güvenilir birisi olma durumudur (Güventürk, 2017; Özçelik, 2021). Bu değere Azerbaycan çocuk hikâyelerinde oldukça yer verilmiştir. Bu durumu gösteren alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Küçük Serçenin Dersi” adlı hikâyede nene ve torun arasında geçen durum şu şekilde verilmiştir. “...Çocuklarım ne yapayım. Dayınız bir defa olsun bana yardımcı olmuyor...” (Enser, 2023, s.49). Farklı bir hikâyeye olan “Güneş Kimindir?” de ise torun ve dedeleri arasındaki sohbetle dürüstlük değeri şu şekilde verilmiştir. “...Benim torunlarım ikiniz de doğru söylüyorsunuz...” (Enser, 2023, s.37). Ayrıca “Temkin’in Kargası” adlı hikâyede ise Temkin ve dedesinin arasında vuku bulan olay sonunda Temkin’in dürüstlüğü şu şekilde verilmiştir. “Dede karga neden böyle yapıyor? Sen kargaya mı vurdun Temkin? Yok dede, yok vurmudum. Sonra dedesi aniden yukarıdan yuvaya doğru sallanan yılanı gördü...” (Enser, 2023, s.19).

Çalışkanlık

Yapılan faaliyetlerde çalışkan olma durumu şeklinde tanımlanmaktadır (Can & Göde, 2022). Çalışkanlık değerine sahip kişiler kendisinin ve sorumluk olduğu bireylerin hayatlarını kolaylaştırmak için bedenen emek harcarlar (Özçelik, 2011). Hikâyelerde yalnızca beden olarak çalışma değil de sınav başarısının da çalışkanlık olarak geçtiği görülmektedir. Çalışkanlık değeri, Azerbaycan çocuk hikâyelerinde oldukça fazla kullanılmıştır. Aşağıda bu değere ilişkin alıntı örnekleri verilmiştir.

“Avcı Seymur’un Talihsizliği” adlı hikâyede Seymur’un çalışkanlık değerine ilişkin alıntılar şu şekilde verilmiştir. “...On beş yaşındaki Seymur hem ticaret hem de ziyaret deyip dedesinin evinde geldi. Hem yaz tatilinde burada dinlenir hem de dedesi ile ava gidip vaktini verimli geçirir...” (Enser, 2023, s.12). Yine “Bildircının Fedakârlığı” adlı hikâyede çalışkanlık değerine ilişkin dedenin torunlarıyla konuşması şu şekilde verilmiştir. “...Hevesle, yorulmak bilmeden çalışıyordum...” (Enser, 2023, s.8). Başka bir hikâyede “Yasaklı Akgöl’de” ise Eşref ve dedesi arasındaki çalışkanlık değerini belirten konuşma şu şekildedir. “...Dede istediğim gibi beşinci sınıfa pekiyi derecesiyle geçtim...” (Enser, 2023, s.40).

Paylaşma

Paylaşmak kelime olarak bir şeyi aralarında bölüştürmek veya üleştirmek anlamına gelmektedir (TDK, 2023). Farklı bir tanım olarak paylaşmak, maddi ve manevi değeri olan varlıkları herhangi bir kişisel faydası olmasın beklemenden vermektir (Özçelik, 2021). Hikâyelerde paylaşma değeri, yalnızca maddi karşılığı olan ya da fiziksel ürünleri vermek şeklinde değil de bilgi gibi somut olmayan ürünlerin de paylaşılması şeklinde ön plana çıkmaktadır. Hemen hemen her hikâyede karşımıza çıkan paylaşma değeri ile ilgili alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Yasaklı Akgöl’de” isimli hikâyede Eşref ve kuzenleri arasında geçen konuşma da paylaşma değeri şu şekilde verilmiştir. “...Yok yok. Bu Angut kuşunun uçmaya başlayan kanatlarının sesidir. Birkaç tanesi peş peşe uçmaya başlarsa silah sesine benzer...” (Enser, 2023, s.43). Yine aynı hikâyede öğretmenin çocuklara bilgi paylaşması şu şekilde verilmiştir. “...Öğretmenimiz ara sıra bizi buraya getirir. O bize kuş türleriyle ilgili birçok bilgi paylaşır...” (Enser, 2023, s.43). Başka bir hikâyeye olan “Yuva Asalağı”nda ise dedenin torunlarına bilgi paylaşması şu şekilde verilmiştir. “...Yuva asalağı nedir dede? Beni dikkatle dinleyin. Bakın o kuşta bu tür kuşlardan biridir. Onun adı guguk kuşudur. Onlar zahmet çekip yuva kurmazlar...” (Enser, 2023, s.54). Ayrıca “Anne Beni Bağışla” adlı hikâyede ise Yazgül’ün sevincini dostlarıyla paylaşması şu şekilde verilmiştir. “...Bebeğinin olacağını sevincini herkesle paylaştı...” (Enser, 2023, s.22).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Merhamet

Merhamet, canlıların keder duyduğu bir durumun oluşan duygusal ve fiziksel hasarın minimuma indirilmesi için yapılan uğraş olarak tanımlanmaktadır (Pazarlı, 1972). Gazali (2014)'e göre ise merhamet, diğerlerine şefkat göstererek, canlıların haklarına saygı göstermek olduğunu belirtmiştir. Bu kitapta da merhamet değerine yer verilmiştir. Bu değere ilişkin alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Temkin’in Kargası” adlı hikâyede Temkin ve kargası arasında geçen merhamet değeri şu şekilde verilmiştir. “*Temkin dedesine hiç soru sormadı. Kuşu nasıl besleyeceğini düşündü. Böcek ve solucan getirip çubuğun ucuyla yuvarın içine bıraktı...*” (Enser, 2023, s.18). Yine aynı hikâyede “*...Yaralanın kargayı gören Temkin, kuşu avucuna alıp dedesinden yardım istemek için yanına koştu...*” (Enser, 2023, s.19). Ayrıca “*...Temkin’in arkadaşları onun isteği üzerine yem getirip çubukla ölen karganın yavrularını beslediler...*” (Enser, 2023, s.19). Farklı bir hikâye olan “Küçük oban ve Tilki Yavrusu”nda ise tilki yavrusunun küçük çobandan merhamet istemesi şu şekilde verilmiştir. “*...Tilki yavrusu yüzünü ayağına sürttü. Başını kaldırıp onun yüzüne baktı. Sanki bununla ondan merhamet istiyordu...*” (Enser, 2023, s.33). Yine “*...Tilki yavrusunu ortada bırakmak olmaz. Ortada kalırsa çocuklar onu dver ve köpekler de öldürür. Yok, yok buna izin vermem...*” (Enser, 2023, s.33).

Misafirperverlik

Misafirperverlik, tanım olarak konukseverlik anlamına gelmektedir (TDK,2023). Misafirperverlik zellikle Türk kültüründe yalnızca bir gelenek olarak değil de bir değer olarak görüldüğü ön plana çıkmaktadır (Yiğit & Kesmei, 2015; Özçelik, 2021). Bu kitaptaki hikâyelerde misafirperverlik değerine ilişkin alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Bozdağ’ın Kekliği” adlı hikâyede Beşir’in yengesinin akrabalarını misafir etmesi şu şekilde verilmiştir. “*...Sonra yengesi bizi yemeğe davet etti. Bahçede dedem ve amcam çay içiyorlardı. Bizde onların yanında yerimizi aldık...*” (Enser, 2023, s.58). Başka bir hikâyede “Kerem Ali” ise Esmer nenenin annesinin Hamza beyin ailesine konuk olması şu şekilde verilmiştir. “*...Hamza’nın ailesine konuk oldu. Onun adına işlediği nakışlı çorabı da Hamza’ya hediye etti...*” (Enser, 2023, s.89).

Sabır

Sabır, kelime olarak Arapça kökenli “Sabera” kelimesinden Türkçeye geçmiştir (Karakaş, 2016). Ayrıca sabır, kötü durumların yarattığı maddi ve manevi koşullara sebat etmektir (Doğan, 1990). Bu kitapta sabır değerine ilişkin alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Anne Beni Bağışla” adlı hikâyede Yazgül’ün evliliğinin 12. Senesinde bebek sahibi olmasına ilişkin durum şu şekilde verilmiştir. “*...Yazgül kızı Baharı aile kurduğunun 12. Senesinde dünyaya getirdi. Bugünü hasretle bekleyen aile üyeleri ve yakın akrabaları çok sevindiler...*” (Enser, 2023, s.22). Farklı bir hikâye olan “Küçük Serçenin Dersi”nde ise Zafer dedenin savaş yıllarında çektiği sıkıntılar şu şekilde verilmiştir. “*...Zafer dedenin babası savaşa gittiğinde annesi dört çocukla tek başına kaldı. Onları büyütmek için çok eziyet çekti...*” (Enser, 2023, s.49).

Adalet

Adalet, insan ilişkilerinde bireylerin hak ve hukukuna saygı göstermek olarak tanımlanmaktadır (Özçelik, 2021). Ayrıca adalet elde edilen hakkı sahibine teslim etmektir (Taş, 2023). Azerbaycan ocuk hikâyelerinde adalet değerine geniş yer verilmiştir. Bu durumu gösteren alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Küçük Serçenin Dersi” adlı hikâyede Zafer dayının anne kuşu avlaması üzerine yaşadıkları şu şekilde verilmiştir. “*...Baktım ki anne serçe can vermiş. O zaman sapanımı kırdım attım...*” (Enser, 2023, s.50).

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

Başka bir hikâyede “Anne Ceylanın Ahı” ise ikizlerin dillerinin tutulması şu şekilde verilmiştir. “...Cümü'nün ailesi akşam yemeğinde anne ceylanın etinden tıka basa yerler ve yatağa yatarlar. Sabah kalktıklarının Cümü'nün ikiz oğullarının dilleri tutulmuş olarak uyanırlar...” (Enser, 2023, s.70).

Vatanseverlik

Vatan, bir topluluğun veya toplumun maddi ve manevi gereksinimlerini giderdiği topraktır. (Öner, 2019). Türk kültüründe vatanseverlik en önemli değerlerden biri olarak görülmektedir (Tel, 2014). Bu değere ait alıntı örneği aşağıda verilmiştir.

“Yuva Asalağı” adlı hikâyede Zafer dede ve torunları arasında geçen konuşmada vatanseverlik değeri şu şekilde verilmiştir. “...Dede daha önce demiyor muydun? Ermeniler de başka yerden gelip bizim toprağımıza sahip olurlar. Bizi evlerimizden kovarlar. Onlar da bu kuşlara benziyorlar öyle değil mi dede?...” (Enser, 2023, s.55).

Vefa

Vefa, tanım olarak bireylere duyulan sevgiyi sürdürme eğilimidir (TDK, 2023). Vefa değeri Türk kültürü açısından yeni nesillere aktarılan önemli değerler arasındadır (Özçelik, 2021). Bu kitaptaki hikâyelerde vefa değeri sadece insanlarda değil hayvanlarda da karşımıza çıkmaktadır. İncelenen hikâyelere ait alıntı örnekleri aşağıda verilmiştir.

“Temkinin Kargası” adlı hikâyede Temkin ve kargası arasında geçen vefa değeri şu şekilde verilmiştir. “...Anne karga Temkin'i hiç unutmuyor. Pencerenin kenarına gelip öterek Temkin'i selamlıyordu...” (Enser, 2023, s.17). Başka bir hikâyede “Kerem Ali” ise kendisine yapılan yardımın karşılığında Esmer nenenin annesi bunu unutmuyor ve yardımı yapan kişiye hediye götürmesi şu şekilde verilmiştir. “Annem çok rica ettikten sonra ona ancak bu şekilde hediye götürebildi...” (Enser, 2023, s.89).

Din

İnsanların yaşantılarına ilişkin anlam bulma çabası olarak tanımlanmaktadır (Mehmetoğlu, 2004). Ayrıca din insanları yaratıcıya götüren en kısa yoldur (Özensel, 2003). Bu kitapta bazı hikâyelerde dini değerleri gösteren ifadeler bulunmaktadır. Bu değere ilişkin alıntı örneği aşağıda verilmiştir.

“Küçük Çoban ve Tilki Yavrusu” adlı hikâyede Muhammed'in yavru tilkinin kaderine ilişkin düşüncesi şu şekilde verilmiştir. “...Şimdi Muhammed yüzünü ayaklarına sürten annesiz tilki yavrusunun kaderini düşündü...” (Enser, 2023, s.33). Başka bir hikâyede “Anne Ceylanın Ahı” ise anne ceylanın avlaması sonucunda oluşan duruma ilişkin dini değer şu şekilde verilmiştir. “...Allah bilir onu yavrum. Belki yavru ceylanın ahı tuttu. Belki de anne ceylanın...” (Enser, 2023, s.71). Yine aynı hikâyede “...Allah ona ceza vermiş ölene dek onu çekecek...” (Enser, 2023, s.71).

Cömertlik

Maddi olarak eli açık olma durumuna cömertlik denir (TDK, 2023). Cömertlik öne çarpan özellikleri şunlardır. İsrif ve cimrilik durumları arasındadır ve herhangi bir karşılık beklemeden yapılmalıdır (Gazali, 2007). Azerbaycan çocuk hikâyelerinde geniş yer tutan bir değer olan cömertlik aşağıda alıntı örnekleri verilmiştir.

“Anne Beni Bağışla” adlı hikâyede Yazgül'ün bebeğinin olması üzerine Zafer beyin cömertliği şu şekilde verilmiştir. “...Yazgül'ün kayınbabası Zafer, müjdeciyeye biraz para verdi...” (Enser, 2023, s.22). Başka bir hikâyede de “Temkin'in Kargası” ise Temkin'in yapmış olduğu cömertlik değeri şu şekilde verilmiştir.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

“...Birden pencerenin camını tıklayan kargayı gördü. Kaşlarını çattı. Galiba açtır diye düşündü. Pencereyi açarak çörek kırıntılarını bıraktı...” (Enser, 2023, s.16).

Sonuç ve tartışma

Toplumların kültürlerine ait değerleri gelecek nesillere aktarmasının en önemli yollarından biri de hikâyelerdir. Bilal Enser (2023) tarafından kaleme alınan Azerbaycan Çocuk Hikâyeleri kitabı çocuklara Azerbaycan Türk kültürüne ait değerleri aktarabilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu kitapta incelenen hikâyelere ait değerlerin eşit veya birbirine yakın oranda dağılmadığı görülmektedir. Bu durumun hikâyelerin amaçlarının birbirinden farklı değerlere yönelik olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde benzer sonuçları olan araştırmalar göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki Yıldırım ve Onan (2023)’ın çocuk kitaplarına yönelik yapmış olduğu çalışmada kitaplarındaki değerlerin eşit olarak dağılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bir diğeri ise Özçelik (2021) Güney Azerbaycan masallarına yönelik yapmış olduğu çalışmada değerlerin eşit olarak dağılmadığını belirtmiştir. Son olarak ise Urfa (2021) çalışmasında Türkiye ve Azerbaycan ders kitaplarındaki metinleri incelemiş ve değerlerin eşit olarak dağılmadığını belirtmiştir. Bu çalışmaların sonuçları yapılan araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Kitaba yapılan analiz sonucunda hikâyelerde en çok kullanılan değerin sevgi olduğu görülmektedir. Bu durumun Azerbaycan Türk kültüründe çocuklara aşılması istenen en önemli değerin sevgi olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Alanyazın incelendiğinde bu çalışmanın sonucunu destekler araştırmalar bulunmaktadır. İlk olarak Alabay Yolcu (2019), Anadolu masallarına yönelik yapmış olduğu çalışmada sevgi değeri en çok kullanılmaktadır. Bu iki çalışmanın sonuçlarının paralel olmasında toplumların kültürlerinin ve coğrafyanın birbirine yakın olmasıyla açıklanabilir. İkinci olarak Yıldırım ve Onan (2023)’ın çocuk kitaplarında yapmış olduğu çalışmada, kitaplarda en çok sevgi değeri geçtiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum dünyada çocuk kitaplarında, yeni nesillere en çok sevgi değerini aşılması üzerine durulduğu, Azerbaycan kültürünün evrensel bir kültürün parçası olduğu ve bu duruma katkı sağladığı belirlenmiştir. Ayrıca ilgili araştırmalara (Şen, 2008; Tanrıkulu, 2015; Topbaş, 2015) bakıldığında bu araştırmanın sonucuyla paralellik göstermektedir. Fakat Özçelik (2021), Kantar (2014) ve Urfa (2021)’nin çalışmalarında en çok kullanılan değerin yardımseverlik olduğu görülmektedir. Bu araştırmaların sonuçları mevcut araştırmanın sonuçlarıyla çelişmektedir. Bu durumun alanyazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Çalışmada dikkat çeken bir durum ise vatanseverlik değerinin en az kullanıldığıdır. Genel olarak “Azerbaycan Çocuk Hikâyeleri” adlı kitaptaki hikâyelerin senaryo odaklarının vatanseverlik üzerine olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. İlgili literatür incelendiğinde araştırmanın bu sonucuyla ilgili çalışmalardan Özçelik (2021) Güney Azerbaycan masallarında vatanseverlik değerinin en az kullanılan değerlerden birisi olduğunu belirtmiştir. Yine Karagöz (2018) değerler eğitimi çalışmasında en az geçen değerin vatanseverlik olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca Yıldırım ve Onan (2023)’ın da dünya edebiyatında bu değerin en az kullanıldığı ve milli değer kapsamında olması durumundan kaynaklandığını belirtmiştir. Bu araştırmaların sonuçları yapılan araştırmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir.

Öneriler

Bu çalışmanın sonuçlarına ilişkin araştırmacılara ve uygulayıcılara yönelik çeşitli öneriler aşağıda yapılmıştır.

- Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim çalışmasıdır. Farklı nitel, nicel ve karma araştırma yöntemleriyle Azerbaycan kültürüne ilişkin daha derinlemesine çalışma yapılabilir.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

- Bu araştırmada Bilal Enser'in "Azerbaycan çocuk hikâyeleri" kitabı incelenmiştir. Azerbaycanlı farklı yazarlara ilişkin çocuk hikâye kitapları incelenebilir.
- Diğer Türk Cumhuriyetlerinde ilişkin çocuk kitapları, değerler eğitimi kapsamında incelenebilir.

Ortak Yazarlık Sözleşmesi

Makalenin son hali tüm yazarlar tarafından görülmüş ve onaylanmıştır. Yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Fon Desteği

Bu araştırma herhangi bir fon desteği almamıştır.

Etik Durum

Bu araştırmada ikincil veri kaynakları kullanılmıştır. Herhangi bir etik ihlal bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Akarsu, B. (1998). *Dictionary of philosophical terms*. İstanbul: İnkilab.
- Alabay Yolcu, T. (2019). *To examine Hasan Latif Sariyuçe's Anatolian tales from the point of educational values. (Unpublished Master's Thesis)*. Erzincan Binali Yıldırım University, Erzincan.
- Ayverdi, İ. (2005). *Large Turkish dictionary with examples*. İstanbul: Kubbealti.
- Baltacı, A. (2019). The qualitative research process: How to conduct a qualitative research? *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.598299>.
- Batur, Z. & Yücel, Z. (2012). Value education in Ahmet Efe's children stories and contributions of these stories to Turkish education. *Electronic Turkish Studies*, 7(4). 1031-1049. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3396>.
- Bozdağ, F. (2000). "Çocuk kitaplarında metin, dil ve resimleme İlişkisi", 1. *Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu Sorunlar ve Çözüm Yolları*, Ankara Üniversitesi Basımevi. Ankara.
- Bozyel, S. (2022). *Thematic analysis of children's poems in the Turkish world (Examination in the example of the books of children's poems from the Turkish world)*. (Unpublished Master's Thesis). Karabük University. Karabük.
- Can, M & Göde, H. (2022). Values education in Isparta legend. *Oğuzhan Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 52-63. <https://doi.org/10.55580/oguzhan.1119295>.
- Doğan, M. (1990). *Big Turkish dictionary*. Ankara: Rehber Yayınları.
- Enser, B. (2023). *Azerbayjani Children Stories (Edi. Vefah Enser)*. Ankara: Sonçag kültür.
- Er, H., Ünal, F. & Gürel, D. (2016). Analysis of "Bostan" and "Gülistan" works of Sadi Şirazi in social studies classes in terms of transferring the values. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(1), 225-242. <https://doi.org/10.17556/jef.42840>.
- Ertürk, A. (2017). *Investigation of Atabetu'l Hakayik by Edib Ahmet bin Mahmud Yukneki in terms of the values stated in social studies curriculum. (Unpublished Master's Thesis)*. Adnan Menderes University, Aydın.
- Gazali, (2014). *Kalplerin Keşfi*. İstanbul: Çelik yayınevi.
- Gazali, (2007). *İhya-u Ulumiddin*. İstanbul: Vefa yayınları.
- Güventürk, F. (2017). *İnsan ve temel değerler*. İzmir: Birleşik.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

- Kaminski, W. (2009), *Çocuk ve Gençlik Edebiyatına Giriş (Çev. Y. Baş)*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları. Ankara.
- Kantar, Ő. (2014). *Values education by 100 basic works in social studies course at 4 and 5 classes of primary school. (Unpublished Master's Thesis)*. Necmettin Erbakan University, Konya.
- Karagöz, B. (2018). An overview of Emin Ozdemir's children's books in the context of values education: An analysis study. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 63-85. <https://doi.org/10.30794/pausbed.414620>.
- Karakaş, A. (2016). Impact of the Patience Attitude on the Quality of Life in Municipal Employees (Sakarya Province Example). *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 2742-2757. <https://doi.org/10.15869/itobiad.266016>.
- Maltepe, S. (2009). Pre-service Turkish teachers' adequacies of selecting children's literature products. *Balikesir University Journal of Social Sciences Institute*, 12(21), 398-412. <https://dergipark.org.tr/en/pub/baunsobed/issue/50238/648017>.
- Mehmetoğlu, Y. (2004). *My child learns values*. İstanbul: Morpa yayınları.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. Sage.
- Öner, B. (2019). *Rewriting and analyzing the fifteen tales which are selected from Elazığ tales in terms of values education. (Unpublished Master's Thesis)*. Gazi University. Ankara.
- Özçelik, T. T. (2021). *Values in South Azerbaijan Tales. (Unpublished Master's Thesis)*, Gazi University. Ankara.
- Özensel, E. (2003). The sociological relevance of values. *Journal of Values Education*, 1(3), 217-240. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ded/issue/29198/312597>.
- Pala, A. (2021). Investigation of Lev Tolstoy's story "What Men Live By" in terms of values education. *OPUS International Journal of Society Researches*, 18(44), 8420-8431. <https://doi.org/10.26466/opus.936472>.
- Pazarlı, O. (1972). *Morality in Islam*. İstanbul: Remi kitapevi.
- Postman, N. (1995). *The extinction of childhood*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: Free press.
- Sallabaş, M. (2012). Examination of Omer Seyfettin's stories in terms of value transfer in Turkish education. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 9, 59-68. <https://dergipark.org.tr/en/pub/mkusbed/issue/19552/208453>.
- Şen U. (2008). Review of the values that the text in the sixth grade-like textbooks. *Journal of International Social Research*. 1(5), 765-779.
- Şimşek, T. (2014), "Çocuk Edebiyatı Tarihine Ön Söz". Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, *Türk Dili Dergisi*, 756.
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatı edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili Dergisi*, CX (780), 12, 31.
- Tanrıkulu, M. (2015). *Review of Ahmet Cevat Emre's Turkish Kiraat Book in terms of values education. (Unpublished Master's Thesis)*. Abant İzzet Baysal University, Bolu.
- Taş, A. (2023). *Examination of preschool children's books in terms of values education. (Unpublished Master's Thesis)*. Necmettin Erbakan University. Konya.
- Tavuş, Z. G. (2015). *Investigation of values education in Gulden Dayioğlu's stories. (Unpublished Master's Thesis)*. Necmettin Erbakan University. Konya.
- Tekşan, K. (2012). The use of Kutadgu Bilig in the values teaching of Turkish course. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(3), 1-17. <https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59486/854931>.

Adres | Address

RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi

RumeliDE Journal of Language and Literature Studies

e-posta: editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124e-mail: editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124

- Tel, M. (2014). Fair play in Turkish social life. *International Journal of Sport Culture and Science*, 2, Special Issue 1, 694-704. <https://doi.org/10.14486/IJSCS139>.
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 161. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16954/177006>.
- Topbaş, A. (2015). Examining Sema Maraşlı's tales from the point of view of values education. (Unpublished Master's Thesis). Necmettin Erbakan University, Konya.
- Türk Dil Kurumu Sozlukleri, TDK. (2023). *Daily Turkish dictionary*. <https://sozluk.gov.tr>.
- Ulusoy, M. & Altun, D. (2018). Preschool teacher candidates' metaphors about children's literature and picturebooks. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (67), 1206-1221. <https://doi.org/10.17755/esosder.391811>.
- Urfa, O. (2021). *Examining the texts in the context of value transmission in the Turkish and Azerbaijani language textbooks*. (Unpublished Master's Thesis). Pamukkale University, Denizli.
- Yiğit, M. & Kesmeçi, A. (2015). Use of tales in citizenship and democracy education. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(3), 1320-1338. <https://doi.org/10.7884/teke.505>.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Qualitative research methods in the social sciences*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Yıldırım, İ. O. & Onan, B. (2023). Determining and examining the values in the books read by secondary school students. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 35, 559-593. <https://doi.org/10.29000/rumelide.1342152>.
- Yıldırım, S. G. & Demirel, M. (2019). A review on values education and values in Turkish history. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 92-99. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ekuat/issue/44939/559445>.
- Zengin, G. (2017). *Values education in Siyasetname of Nizamül-mülk*. (Unpublished Master's Thesis). Marmara University. İstanbul.

Adres | Address*RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi**RumeliDE Journal of Language and Literature Studies***e-posta:** editor@rumelide.com
tel: +90 505 7958124**e-mail:** editor@rumelide.com,
phone: +90 505 7958124